

Міністерство освіти і науки України

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра прикладної лінгвістики (№ 703)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

(підпис)

доц. В. В. Рижкова

(ініціали та прізвище)

«13» червня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальне мовознавство

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 035 «Філологія»
(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Прикладна лінгвістика
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Робочу програму введено в дію з 01.09.2023 року

Харків – 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Загальне мовознавство

(назва дисципліни)

для студентів за спеціальністю
освітньою програмою
«13» червня 2023 р., 11 с.

035 «Філологія»

Прикладна лінгвістика

Розробник:

Медведь О. В., кандидат філологічних наук, доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри прикладної лінгвістики
Протокол № 11 від «13» червня 2023 р.

Завідувач кафедри прикладної лінгвістики
професор кафедри прикладної лінгвістики

(назва кафедри, науковий ступінь та вчене звання завідувача)

канд. філол. наук, доцент,

(підпис)

В.В. Рижкова

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: 03 Гуманітарні науки	Обов'язкова	
Модулів – 1	Спеціальність: 035 Філологія	Навчальний рік:	
Змістових модулів – 2		2023 / 2024	
Індивідуальне завдання – не передбачено		Освітня програма: Прикладна лінгвістика	Семестр
Загальна кількість годин – 64/120			1-й
			Лекції*
		32	
		Практичні, семінарські*	
		32 години	
		Лабораторні	
		–	
		Самостійна робота	
		56 години	
		Вид контролю: модульний контроль, іспит	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4, самостійної роботи студента – 3-4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійних становить: для денної форми навчання – 64 аудиторних години / 56 години самостійної роботи.

* Аудиторне навантаження може бути збільшене або зменшене на одну годину в залежності від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни – підготувати студентів до сприймання та наукового розуміння всіх інших мовознавчих дисциплін; ознайомити студентів з понятійно-категоріальним апаратом вітчизняного й зарубіжного мовознавства, з основними сучасними лінгвістичними теоріями; надати можливість теоретично осмислити мовні явища, відомі з практичної мовної діяльності; розвивати у студентів наукове лінгвістичне мислення.

Завдання:

- розширити загально лінгвістичну підготовку прикладного лінгвіста;
- висвітлити історію розвитку лінгвістичних учень;
- ознайомити студентів з основними напрямками, ідеями та проблемами сучасного мовознавства;
- розвивати у студентів наукове лінгвістичне мислення.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **компетентностей:**

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ФК1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

ФК2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії мов(и), що вивчаються(ється).

Програмні результати навчання.

ПРН1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.

ПРН7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів. Застосовувати відповідні математичні методи та сучасні інформаційні технології до вирішення завдань в філології / прикладній лінгвістиці.

ПРН8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: англійська мова, німецька мова, українські студії.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Вступ. Методологія мовознавства. Історія мовознавства.

Тема 1. Загальне мовознавство як наука. Методологія сучасного мовознавства.

Загальне мовознавство як наука. Предмет і об'єкт загального мовознавства. Зв'язок мовознавства з іншими науками. Прикладне мовознавство.

Тема 2. Методологія сучасного мовознавства.

Описовий метод як основний у мовознавстві. Порівняльно-історичний метод: мета та межі застосування. Зіставний метод.

Методи суміжних наук у прикладному мовознавстві.

Тема 3. Історія світової лінгвістичної думки до XIX ст.: давні світові мовознавчі традиції.

Мовознавство в Давній Індії. Давньокитайське мовознавство. Античне мовознавство.

Давнє арабське мовознавство.

Українське мовознавство XI – XVII ст.

Тема 4. Мовознавство епохи Середньовіччя та Відродження. Європейське мовознавство першої половини XIX ст.

Європейське мовознавство епохи Середньовіччя та Відродження. Передвісники порівняльно-історичного мовознавства. Основоположники порівняльно-історичного мовознавства. Лінгвістичні погляди Вільгельма фон Гумбольдта.

Історія вітчизняного мовознавства першої половини XIX ст.

Тема 5. Основні напрями мовознавства другої половини XIX ст.

Натуралізм. Психологізм. Молодограматизм.

Історія вітчизняного мовознавства другої половини XIX ст.

Тема 6. Лінгвістика кінця XIX – початку XX ст. Соціологічний напрям у лінгвістиці.

Школа слів і речей. Школа естетичного ідеалізму. Неолінгвістика. Казанська лінгвістична школа.

Соціологічний напрям. Лінгвістична концепція Фердинанда де Соссюра.

Історія вітчизняного мовознавства XIX – початку XX ст.

Тема 7. Структуралізм. Генеративізм. Неогумбольдтіанство.

Празька лінгвістична школа. Копенгагенський структуралізм (гloseматика).

Американський структуралізм (дескриптивізм).

Генеративізм. Неогумбольдтіанство.

Історія вітчизняного мовознавства XX ст.

Тема 8. Мовознавство на сучасному етапі.

Сучасне вітчизняне мовознавство.

Модульний контроль. Модульна контрольна робота №1.

Змістовий модуль 2. Теорія мовознавства.

Тема 9. Знакова природа мови.

Поняття про знак і знакову природу мови. Типологія знаків. Структура знака. Специфіка мовного знака. Своєрідність мови як знакової системи. Знак і одиниці мови.

Тема 10. Мова і мислення. Мова і мовлення.

Співвідношення мови і мислення. Психофізичні основи зв'язку мови і мислення.

Внутрішнє мовлення і мислення. Роль мови у процесі пізнання. Мова і мовлення.

Тема 11. Мова як системно-структурне утворення.

Системний характер мови. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями. Основні і проміжні рівні мови. Теорія ізоморфізму й ієрархії рівнів мови.

Своєрідність системності мови. Системні та несистемні явища в мові.

Тема 12. Фонологічна система мови.

Передумови фонології. Фонема. Фонематичні системи різних мов. Фонологія як розділ мовознавства. Фонологічні школи.

Тема 13. Лексико-семантична система мови.

Поняття лексико-семантичної системи. Парадигматичні відношення. Синтагматичні відношення. Епідигматичні відношення.

Тема 14. Граматична системи мови.

Граматика. Граматичне значення. Граматичні категорії. Морфологічний рівень. Синтаксичний рівень.

Тема 15. Мова і суспільство.

Суспільна природа мови. Суспільні функції мови. Мовна норма. Суспільний характер мовної норми. Залежність стану мови від стану суспільства. Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова, нація і держава. Мова і культура.

Соціолінгвістика. Інтерлінгвістика.

Тема 16. Історичний розвиток мови. Мовні зміни. Темпи мовних змін.

Мова як явище, що історично розвивається. Синхронія і діахронія. Зовнішні причини мовних змін. Внутрішні причини мовних змін. Темпи мовних змін. Питання про прогрес у розвитку мов.

Модульний контроль. Модульна контрольна робота №2.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Вступ. Методологія мовознавства. Історія мовознавства						
Тема 1. Загальне мовознавство як наука.	7	2	2			3
Тема 2. Методологія сучасного мовознавства.	7	2	2			3
Тема 3. Історія світової лінгвістичної думки до XIX ст.: давні світові мовознавчі традиції.	8	2	2			4
Тема 4. Мовознавство в епохи Середньовіччя та Відродження. Європейське мовознавство першої половини XIX ст.	8	2	2			4
Тема 5. Основні напрями мовознавства другої половини XIX ст.	8	2	2			4
Тема 6. Лінгвістика кінця XIX – початку XX ст. Соціологічний напрям у лінгвістиці.	8	2	2			4
Тема 7. Лінгвістичний структуралізм. Генеративізм. Неогумбольдтіанство.	7	2	2			3
Тема 8. Мовознавство на сучасному етапі.	6	2	1			3
Модульний контроль 1	1		1			
Разом за змістовим модулем 1	60	16	16			28
Змістовий модуль 2. Теорія мовознавства						
Тема 9. Знакова природа мови.	7	2	2			3
Тема 10. Мова і мислення. Мова і мовлення.	7	2	2			3
Тема 11. Мова як системно-структурне утворення.	8	2	2			4
Тема 12. Фонологічна система мови.	8	2	2			4
Тема 13. Лексико-семантична система мови.	8	2	2			4
Тема 14. Граматична система мови.	8	2	2			4
Тема 15. Мова і суспільство.	7	2	2			3
Тема 16. Історичний розвиток мови.	6	2	1			3
Модульний контроль 2.	1		1			
Разом за змістовим модулем 2.	60	16	16			28
Усього годин	120	32	32			56

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Не передбачено	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Структурний метод у мовознавстві: типологія методичних прийомів.	2
2.	Мовознавство в Давній Індії. Давньокитайське мовознавство. Античне мовознавство. Давнє арабське мовознавство.	2
3.	Європейське мовознавство епохи Середньовіччя та Відродження.	2
4.	Натуралізм. Психологізм. Молодограматизм.	2
5.	Соціологічний напрям. Лінгвістична концепція Фердінанда де Соссюра.	2
6.	Працька лінгвістична школа. Генеративізм. Неогумбольдтіанство.	2
7.	Когнітивна лінгвістика. Функціональна лінгвістика.	2
8.	Комунікативна лінгвістика. Модульний контроль № 1.	2
9.	Знаковість і одиниці мови. Зв'язок мови і мислення.	2
10.	Теорія ізоморфізму й ієрархії рівнів мови. Система і норма.	2
11.	Фонологічна транскрипція. Морфологічні зміни в слові.	2
12.	Лексико-семантична система мови.	2
13.	Морфологічний рівень мови.	2
14.	Синтаксичний рівень мови.	2
15.	Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова і культура.	2
16.	Внутрішні і зовнішні причини мовних змін. Модульний контроль № 2.	2
	Разом	32

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
1	Не передбачено	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Зв'язок мовознавства з іншими науками.	3
2.	Методи суміжних наук у прикладному мовознавстві.	3
3.	Українське мовознавство XI – XVII ст.	4
4,5,6,7, 8.	Історія вітчизняного мовознавства з XIX ст. до сучасності.	22
9, 10.	Мова і несловесні форми спілкування.	6
11, 12,13.	Своєрідність системності мови. Системні та несистемні явища в мові.	12
14.	Фразеологічний рівень мови.	12
15,16.	Соціолінгвістика. Інтерлінгвістика.	6
	Разом	56

9. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

10. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, проблемно-пошуковий, евристичний і практичні методи навчання в таких формах: усний виклад матеріалу (актуалізація попередньо набутих знань, лекція, бесіда); використання інформаційно-комунікаційних технологій (презентації); комунікативні тренінги; спостереження над мовним матеріалом; виконання системи вправ і завдань; робота зі словниками й довідниками; самостійне опрацювання мовного матеріалу з елементами пошуково-дослідної роботи.

11. Методи контролю

Поточний контроль (усне й письмове опитування), проміжний контроль (модульні контрольні роботи), підсумковий контроль (іспит).

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Виконання практичних робіт	0...4	8	0...32
Модульний контроль	0...18	1	0...18
Змістовний модуль 2			
Виконання практичних робіт	0...4	8	0...32
Модульний контроль	0...18	1	0...18
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з двох теоретичних питань відповідно до змістових модулів курсу, максимальна кількість балів за кожне питання – 50 балів.

12.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- знання навчально-програмного матеріалу з обох частин курсу – історії розвитку світової лінгвістичної думки та теорії й методології мовознавства;
- знання понад 60% контрольних елементів з історії розвитку світової лінгвістичної думки – хронологічних меж мовознавчих напрямів, прізвищ мовознавців-представників, назв оригінальних мовознавчих праць, дат їхнього виходу, переваг і недоліків викладених концепцій з погляду сучасного мовознавства;
- знання понад 60% контрольних елементів питання з теорії та методології сучасного мовознавства – теоретичних визначень сучасних мовознавчих понять, прикладів аналізованих явищ.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- використання необхідного термінологічного апарату науки про мову як підґрунтя професійної діяльності;
- виконання передбачених видів лінгвістичного аналізу мовного матеріалу.

12.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру:

«Відмінно» (90–100 балів) заслуговує студент, який:

- показав усебічні, систематичні й глибокі знання навчально-програмного матеріалу з обох частин курсу – історії розвитку світової лінгвістичної думки та теорії й методології мовознавства;
- систематично надавав понад 90% правильних відповідей на контрольні елементи питання з історії розвитку світової лінгвістичної думки – хронологічні межі мовознавчих напрямів, прізвища мовознавців-представників, назви оригінальних мовознавчих праць, дати їхнього виходу, переваги та недоліки викладених концепцій з погляду сучасного мовознавства;
- систематично надавав понад 90% правильних відповідей на контрольні елементи питання з теорії та методології сучасного мовознавства – теоретичні визначення мовознавчих понять, приклади аналізованих явищ;
- проявив творчі здібності в розумінні й використанні навчально-програмного матеріалу.

«Добре» (75–89 балів) заслуговує студент, який:

- показав належні знання навчально-програмного матеріалу з обох частин курсу – історії розвитку світової лінгвістичної думки та теорії й методології мовознавства;
- систематично надавав понад 75–89% правильних відповідей на контрольні елементи питання з історії розвитку світової лінгвістичної думки – хронологічні межі мовознавчих напрямів, прізвища мовознавців-представників, назви оригінальних мовознавчих праць, дати їхнього виходу, переваги та недоліки викладених концепцій з погляду сучасного мовознавства;
- систематично надавав понад 75–89% правильних відповідей на контрольні елементи питання з теорії та методології сучасного мовознавства – теоретичні визначення мовознавчих понять, приклади аналізованих явищ;
- проявив здібність до самостійного поповнення знань в процесі професійної діяльності.

«Задовільно» (61–74 бали) заслуговує студент, який:

- показав достатні знання навчально-програмного матеріалу з обох частин курсу – історії розвитку світової лінгвістичної думки та теорії й методології мовознавства;
- систематично надавав понад 61–74% правильних відповідей на контрольні елементи питання з історії розвитку світової лінгвістичної думки – хронологічні межі мовознавчих напрямів, прізвища мовознавців-представників, назви оригінальних мовознавчих праць, дати їхнього виходу, переваги та недоліки викладених концепцій з погляду сучасного мовознавства;
- систематично надавав понад 61–74% правильних відповідей на контрольні елементи питання з теорії та методології сучасного мовознавства – теоретичні визначення мовознавчих понять, приклади аналізованих явищ;
- показав знання навчально-програмного матеріалу з курсу в обсязі, необхідному для майбутньої роботи за спеціальністю;

«Незадовільно» (0–59 балів) заслуговує студент, який:

- показав низький рівень знань навчально-програмного матеріалу з курсу;
- систематично надавав менше 60% правильних відповідей на контрольні елементи з обох частин курсу – історії розвитку світової лінгвістичної думки та теорії й методології мовознавства;
- допустив принципові помилки при виконанні поточних і підсумкових контрольних завдань.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1 Навчально-методичний комплекс дисципліни розміщений за адресою:

http://library.khai.edu/catalog?clear_all_params=0&mode=BookList&lang=ukr&caller_mode=KNMZ&discipline_search=yes&combiningAND=1&theme_cond=all_theme&is_ttp=0&knmz_doc_type_list=0&qualificationlevel_list=0&search fld=&discipline_list=0&department_list=0&knowledgearea_list=0&speciality_knmz_list=27489&sillabus_list=0&responsibility fld=&action=subscribe&list_id=1&email), а також

<https://khai.edu.ua/education/osvitni-programi-i-komponenti/osvitni-programi-bakalavri/filologiya/korotkij-opis-struktura-i-komponenti61/>,

і має посилання на «Ментор»:

<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=7314>,

і включає в себе наступні обов'язкові складові:

- робочу програму дисципліни;
- методичні рекомендації для самостійної підготовки здобувачів з навчальної дисципліни;
- методичні рекомендації з написання МКР;
- питання для контрольних заходів;
- каталоги інформаційних ресурсів.

14. Рекомендована література

Базова

1. Загальне мовознавство. Навчально-методичний посібник для студентів факультету іноземних мов / уклад. Т. О. Лелека. Кропивницький, 2021. 120 с. Режим доступу : <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/bitstream/pdf>
2. Загальне мовознавство : навчально-методичний посібник для студентів денної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.020303 Філологія. Мова і література (англійська) / уклад. І. С. Гонца. Умань : "Візаві", 2017. 102 с. Режим доступу : <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/6872/1/Posibnyk.%20Sagalne%20mowosnawctwo.PDF>
3. Загнітко А. Теорії сучасних лінгвістичних вчень: навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. 528 с.
4. Кочерган, М. П. Загальне мовознавство : підручн. / 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Академія, 2010. 464 с.

Допоміжна

1. Габідулліна А.Р., Колесніченко О.Л. Методологія сучасних лінгвістичних досліджень: навчальний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2019. 322 с.
2. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи / НАН України, Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов ; редкол. : О. М. Ільченко (голов. ред.) та ін. Київ, 2019. 112 с.
3. Zhabotynska, S. (2019). Дослідження мови: лінгвістичні парадигми. *Studia Philologica*, (1), 7–12. <https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/305>

15. Інформаційні ресурси

1. Лінгвістичний портал з української мови [Електронний ресурс].– Режим доступу : www.mova.info .
2. Український правопис [Електронний ресурс].– Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>
3. Словники он-лайн [Електронний ресурс].– Режим доступу : www.rozum.org.ua.
4. Словники України [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>.
5. Електронні версії словників термінографічної серії.– Режим доступу : tc.terminology.lp.edu.ua/ZIP/Ter–«СловоСвіт» [Електронний ресурс].
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slovnyk.net>.
7. Українська мова : Енциклопедія [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>.